

Av Aleksander L. Kielland (1849 – 1906)-

Det var en gang i Karup Kro en pike, som het Karen. Hun var alene om oppvartningen; for Kromannens kone gikk nesten alltid omkring og lette efter sine nøkler. Og der kom mange i Karup Kro; - både folk fra omegn, som samledes, når det mørknet om høstaftenen og satt i krostuen og drakk kaffepunsjer sådan i alminnelighet uten noen bestemt hensikt, men også reisende og veifarende, som kom trampende inn – blå og forblåste, for å få seg noe varmt, som kunne holde livet oppe til neste kro.

Men Karen kunne allikevel klare det hele, skjønt hun gikk så stille og aldri syntes å ha hastverk.

Hun var spinkel og liten – ganske ung, alvorlig og taus, så det var ingen morskap ved henne for de handelsreisende. Men skikkelige folk, som gikk i kroen for alvor, og som satte pris på at kaffen servertes hurtig og skåldende het, de holdt desto mer av Karen. Og når hun smøg seg frem mellom gjestene med sitt brett, vek de tunge vadmelskopper til side med en uvanlig fart, det ble gjort vei for henne, og samtalen sluknet for et øyeblikk, alle måtte se efter henne, hun var så nydelig.

Karens øyne var av de store grå, som på en gang syntes å se og se langt – langt forbi; og øyebrynene var høyt buet liksom i forundring. Derfor trodde fremmede at hun ikke riktig forstod hva de ba om. Men hun forstod godt og tok ikke feil. Det var bare noe underlig over henne allikevel, - som om hun så ut efter noe – eller lyttet – eller ventet – eller drømte.

Vinden kom vestenfra over lave sletter. Den hadde veltet lange, tunge bølger henover Vesterhavet; salt og våt av skum og fråde hadde den kastet seg inn over kysten. Men i de høye klitter med det lange marehalm var den blitt tørr og full av sand og litt rett, så da den kom til Karup Kro, var det nettopp så vidt at den kunne få portene opp til reisestallen.

Men opp før de, og vinden fylte det store rom og trengte inn ad kjøkkendøren, som stod på klem. Og til slutt ble det et sådant press av luft, at portene i den annen ende av stallen også sprang opp, og nu før vestenvinden triumferende tvers igjennom, svinget lykten, som hang i taket, tok luen av stallkaren og trillet den ut i mørket, blåste teppene over hodet på hestene, blåste en hvit høne ned av pinnen og opp i vantrauet. Og hanen oppløftet et fryktelig skråll, og karen bante, og hønsene skrek, og i kjøkkenet kvaltes de av røk, og hestene ble urolige og slo gnister av stenene; selv endene, som hadde trykt seg sammen nær krybbene, for å være de første til de spilte korn, tok på å snadre, og vinden bruste gjennom med en helvetes alarm, inntil det kom et par mann ut fra krostuen, satte rygg mot portene og presset dem sammen igjen, mens gnistene føk dem i skjegget fra de store tobakkspiper.

Efter disse meritter kastet vinden seg ned i lyngen, løp langs de dype grøfter, og tok et ordentlig tak i postvognen, som den traff en halv mils vei fra kroen.

"Det var dog et fandens jag han alltid har for å komme til Krarup Kro," - knurret Anders postskar og slo et klask over de svette hester.

For det var visst tyvende gang at postføreren hadde latt vinduet gå ned, for å rope et eller annet opp til ham. Først var det en vennskapelig invitasjon til en kaffepunsj i kroen; men efter hvert ble det tynnere med vennskapeligheten, og vinduet før ned med et smell, og ut før det noen kortfattede bemerkninger både over hest og kusk, som Anders iallfall slett ikke kunne være tjent med å høre.

Merknad [AH1]: Eventyrtrekk

Merknad [AH2]: Bokstavrim

Merknad [AH3]: Miljøskildring

Merknad [AH4]: Legg merke til hvordan Karen beskrives her.

Merknad [A5]: Frampek?

Merknad [AH6]: Pars pro toto

Merknad [A7]: Skildring

Merknad [AH8]: Autoral synsvinkel

Merknad [A9]: Frampek. Senere vil vi skjønne at det er postføreren hun venter på

Merknad [AH10]: Flere parallelle handlinger. Her leser vi om vinden.

Merknad [AH11]: Gjentakelse og bokstavrim

Merknad [AH12]: Lang ytring. Rastløs stemning. Uhygge.

Merknad [AH13]: Besjeling

Merknad [AH14]: Frampek?

Imidlertid strøk vinden lavt langsmed jorden og sukket så langt og besynderlig i de tørre lyngbusker. Det var fullmåne; men tett overskyet, så det bare lå et hvitaktig diset skjær over natten. Bakenfor Krarup Kro lå torvmyren mørk med sorte torvskur og dype farlige hull. Og innimellom lyngtuene buktet det seg en stripe av gress, som om det kunne være en vei; men det var ingen vei, for den stanset like i kanten av en torvgrav, som var større enn de andre og dypere også.

Merknad [AH15]: Besjeling

Merknad [AH16]: Frampek?

Merknad [AH17]: Frampek?

Men i gresstripen lå reven ganske flat og lurte, og haren hoppet på letten fot over lyngen. Det var lett for reven å beregne at haren ikke ville løpe lang ring så sent på aftenen. Den stakk forsiktig den spisse snute opp og gjorde et overslag; og idet den lusket tilbake følgende vinden, for å finne et godt sted, hvorfra den kunne se hvor haren ville slutte ringen og legge seg ned, tenkte den selvbehagelig over hvorledes revene bestandig blir klokere og harene bestandig dummere.

Merknad [AH18]: Historie nummer tre – om haren og reven.

Merknad [AH19]: Vi får vite om revens tanker. Autorall – allvitende synsvinkel.

Inne i kroen var det usedvanlig travelt, for et par handelsreisende hadde bestilt harestek; dessuten var kromannen på auksjon i Thisted, og madamen var aldri vant til å stelle med annet enn kjøkkenet. Men nu traff det seg så uheldig at sakføreren skulle ha fatt i kromannen, og da han ikke var hjemme, måtte madamen ta mot en lang beskjed og et ytterst viktig brev, hvilket aldeles forvirret henne.

Merknad [AH20]: Rastløse kunder. Karen er rolig. Frampek? Kontrast

Ved ovnen stod en fremmed mann i oljeklær og ventet på en flaske sodavann; to fiskeoppkjøpere hadde tre ganger rekvirert konjakk til kaffen; kromannens kar stod med en tom lykt og ventet på et lys, og en lang tørr bondemann fulgte Karen engstelig med øynene; han skulle ha 63 øre igjen på en krone.

Merknad [AH21]: Frampek og antydning om at noe er galt

Men Karen gikk til og fra uten å forhaste seg og uten å forvirres. Man skulle neppe tro at hun kunne holde rede i alt dette. De store øynene og de forundrede øyebryn var liksom spente i forventning; det lille fine hodet holdt hun stivt og stille – som for ikke å forstyrres i alt det hun hadde å tenke på. Hennes blå hvergarnskjole var blitt for trang for henne, så halslinningen skar seg litt inn og dannet en liten fold i huden på halsen nedenunder håret. "De aggerpiker er så hvite i huden," sa den ene fiskeoppkjøper; de var unge folk og talte om Karen som kjennere.

Merknad [A22]: Hva forteller dette om fiskeoppkjøperen?

Merknad [AH23]: Antydning.

Henne ved vinduet var det en mann som så på klokken og sa: "Posten kommer tidlig i aftnen." Det rumlet over brostenene utenfor; porten til reisestallen slos opp, og vinden rusket igjen i alle dører og slo røk ut av øvnene. Karen smøg ut i kjøkkenet, i det samme krodøren gikk opp. Postføreren trådte inn og hilste god aftnen.

Merknad [AH24]: Lydhermende ord.

Det var en høy, smukk mann med mørke øyne, sort krøllet skjegg og et lite kruset hode. Den lange, rike kappe av kongen av Danmarks praktfulle røde klede var prydet med en bred krave av krølle hundeskinn utover skuldrene. Alt det tarvelige lys fra de to parafinlamper, som hang over krobordet, syntes å kaste seg forelsket over den røde farve, som stakk så meget av mot alt det grå og sorte som var i

Merknad [A25]: Tilfeldig ordvalg?

rommet. Og den høye skikkelse med det lille krusete hode, den brede krave og de lange purpurrøde folder ble – idet han gikk gjennom den lave, røkede krostuen – til et vidunder av skjønnhet og prakt.

Karen kom hurtig inn fra kjøkkenet med sitt brett; hun bøyet hodet, så man ikke kunne se ansiktet, idet hun skyndte seg fra gjest til gjest.

Haresteken plasserte hun midt foran de to fiskeoppkjøpere hvorpå hun brakte en flaske sodavann til de to handelsreisende, som satt i stue innenfor. Derefter ga hun den bekymrede bondemann et talglys, og idet hun smuttet ut igjen, stakk hun 63 øre i hånden på den fremmede ved ovnen.

Kromannens kone var aldeles fortvilet; hun hadde visstnok ganske uformodet funnet nøklene; men straks derpå mistet saksførerens brev, og nu stod hele kroen i det frykteligste røre: ingen hadde fått hva de skulle ha, de handelsreisende ringet uavladelig med borklokken, fiskeoppkjøperne lo seg nesten fordervet av haren, som lå og skrevet på fatet foran dem; men den bekymrede bondemannen pikket madammen på skulderen med sitt talglys, han skalv for sine 63 øre. Og i all denne håpløse forvirring var Karen sporløst forsvunnet. –

Anders postkar satt på bukken; kromannens dreng stod ferdig til å åpne portene; de to reisende inne i vognen ble utålmodige, hestene også – skjönt de ikke hadde noe å glede seg til, og vinden rusket og pep gjennom stallen.

Endelig kom postføreren, som de ventet på. Han bar sin store kappe på armen, da han trådte hen til vognen og gjorde en liten unnskyldning, fordi man hadde ventet. Lykten lyste ham i ansiktet; han så ut til å være meget varm, og det sa han også med et smil, idet han trakk kappen på og steg opp hos kusken.

Portene gikk opp, og postvognene rumlet av sted. Anders postkar lot hestene gå smått, nu hadde det jo ingen hast mer. Av og til skattet han til postføreren ved siden; han satt ennu og smilte hen for seg og lot vinden ruske seg i håret.

Anders postkar smilte også på sin måte; han begynte å forstå. Vinden fulgte vognene til veien vendte, kastet seg derpå igjen inn over sletten og pep og sukket så langt og besynderlig i de tørre lyngbusker. Reven lå på sin post, alt var på det nøyeste beregnet, haren måtte snart være der.

Inne i kroen var Karen endelig dukket opp igjen og forvirringen dempedes efter hvert. Den bekymrede bondemann ble kvitt sitt lys og fik sine 63 øre, og de handelsreisende hadde kastet seg over steken.

Madamen klynket litt; men hun skjente aldri på Karen; det var ikke det menneske i verden som kunne skjenne på Karen.

Stille og uten å forhaste seg gikk hun igjen til og fra, og den fredelige hygge, som alltid fulgte henne, bredte seg atter over den lund, halvmørke krostue. Men de to fiskeoppkjøperne, som hadde fått både en og to konjaker til kaffen, var ganske betatt av henne. Hun hadde fått farve

Merknad [AH26]: Tilfeldig at det serveres harestek?

Merknad [AH27]: Bokstavrim

Merknad [AH28]: Frampek på hva som skal skje med Karen.

Merknad [AH29]: Her får vi vite at Karen er borte. Leseren må gjette seg til hvor hun er. Av resten av teksten skjønner vi at hun er sammen med postføreren.

Merknad [AH30]: Her får vi et hopp på tidslinja. Hva som har skjedd i mellomtiden, får vi ingen detaljerte opplysninger om.

Merknad [AH31]: Hvorfor er postføreren varm? Hva har skjedd? (Antydning)

Merknad [AH32]: Anders forstår at postkaren har vært sammen med Karen.

Merknad [AH33]: Parallell-historie. Reven har samme rolle som postføreren, og haren og Karen har store fellestrekk. Legg merke til likheten mellom ordene "haren" og "Karen".

Merknad [AH34]: Parallell til det postføreren har gjort med Karen?

i kinnene og et lite halvskjult glimt av et smil, og når hun en enkel gang løftet øynene, for det dem gjennom hele kroppen.

Men da hun følte at deres øyne fulgte henne, gikk hun inn i stuen, hvor de handelsreisende satt og spiste og ga seg til å pusse noen teskjeer borti skjenken.

”La De merke til postføreren?” – spurte den ene av de reisende. ”Nei – jeg så bare et glimt av ham ; han gikk visst straks ut igjen,” svarte den annen med munnen full av mat. ”Satans skjønn fyr! Jeg har så menn danset i hans bryllup.” ”Så – er han gift?” ”Ja visst! – hans kone bor i Lemvig ; de har visst to barn. Hun var datter av kromannen i Ulstrup, og jeg kom just dertil bryllupsaftenen. Det var en lystig natt – kan De tro!” Karen slapp teskjeene og gikk ut. Hun hørte ikke hva de ropte til henne i krostuen; hun gikk over gården til sitt kammer, lukket døren og begynte halvt sanseløs å ordne sine sengklær. Hennes øyne sto stive i mørket, hun tok seg til hodet, hun tok seg for sitt bryst, - hun stønnet, hun forstod ikke, - hun forstod ikke-

Men da hun hørte madamen så ynkelig rope : ”Karen! – bitt’Karen!” – da før hun opp ut av gården, om baksiden av huset, ut – ut i heden.

I halvlyset buktet den lille gresstripe seg mellom lyngen, som om det kunne være en vei; men det var ingen vei, ingen måtte tro det var noen vei, for den førte like i kanten av den store torvgrav.

Haren skvatt opp, den hadde hørt et plask. Den før av sted som om den var gal, i lange hopp; snart sammentrukket med benene innunder seg og ryggen krum, snart utstrakt, utrolig lang – som et flyvende trekkspill – hoppet den av sted over lyngen.

Reven stakk den spisse snute opp og stirret forbauset etter haren. Den hadde ikke hørt noe plask. For den var kommet etter all kunstens regler smygende på bunnen av en dyp grøft ; og da den ikke var seg på noen feil bevisst, kunne den ikke begripe seg på haren.

Lenge stod den med hodet opp, bakkroppen senket og den store buskede hale gjemt i lyngen, og den begynte å tenke over om det er harene som blir klokere, eller revene som blir dummere.

Men da vestenvinden hadde løpt et langt stykke ble den til nordenvind, siden til østenvind, derpå til sønnenvind og til slutt kom den igjen over havet som vestenvind, kastet seg inn i klitten og sukket så langt og besynderlig i de tørre lyngbukser. Men da manglet det to forundrede grå øyne i Krarup Kro og en blå hvergarnskjole, som var blitt for trang. Og kromannens kone klynket mer enn noensinne; hun kunne ikke forstå det, - ingen kunne forstå det, unntatt Anders postkar – og en til.

- Men når gamle folk ville gi ungdommen en riktig alvorlig advarsel pleide de gjerne å begynne således: ”Det var en gang i Krarup Kro en pike som het Karen – ”

Merknad [AH35]: Kontrast.
Postføreren er både djevelsk og vakker.

Merknad [AH36]: Her avsløres det at postføreren er gift. Det skjer gjennom en samtale mellom to i kroen.

Merknad [AH37]: Skildring med gjentakelse som virkemiddel.

Merknad [AH38]: Når vi sammenligner haren og reven med postføreren og Karen, finner vi likheter. Reven prøver å få tak i haren, postføreren prøver det samme med Karen. Forskjellen er at postføreren lykkes der reven mislykkes. Den makter ikke å ta livet av haren, men postføreren klarer indirekte å ta livet av Karen – på grunn av sine løgner overfor henne. Og siden det er hans suksess som fører til at Karen drukner seg, blir det også – til syvende og sist – han som kan for at haren unnslipper reven. Plasket fra Karen da hun hopper ut i myra, skremmer den...

Merknad [AH39]: Parallellhistorie.

Merknad [AH40]: Postføreren ”lykkes”, men reven mislykkes.

Merknad [AH41]: Synsvinkel: Her vet forfatteren hva reven tenker.

Hva vil forfatteren si med dette? Er det en advarsel til kvinner om ikke å la seg bli utnyttet av menn?

Merknad [AH42]: Parallellhistorie.

Merknad [AH43]: Pars pro toto

Merknad [AH44]: Gjentakelse og bokstavrim

Merknad [AH45]: Pars pro toto

Merknad [AH46]: Bokstavrim

Merknad [AH47]: Hvem flere kan forstå det som har skjedd? Postføreren?

Merknad [AH48]: Dette har litt til felles med fabelen. På slutten av en slik tekst kommer en moral.

Her er det en advarsel. mot urettferdighet og kvinneundertrykkelse -og følgene av dette – i 1800-tallets mannsdominerte samfunn